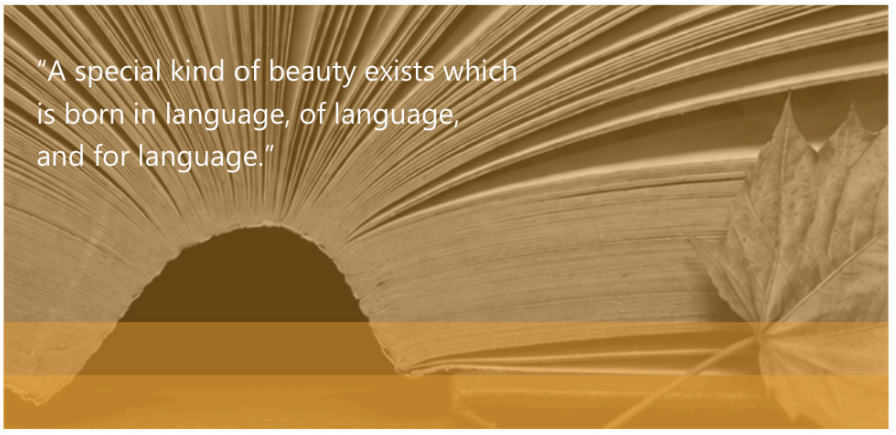
VOLUME 10, OCTOBER 2026
ISSN: 3060-4958

The Lingua Spectrum

UZBEKISTAN STATE WORLD
LANGUAGES UNIVERSITY

MORE INFO:

www.lingvospektr.uz

t.me/thelinguaspectrum

Nazarova N.B.	The Literary Representation of Women's Accomplishments and Charm in Jane Austen's Novels	319
Karimova S.S.	Connotative meaning and pragmatic interpretation in literary texts	325
Radjabova G.G.	Corpus evidence and the limits of intuition in the study of collocation	331
Adinaev O.J.	Onomastic, lexico-semantic and linguocultural foundations for the study of celestial body names	339
Muxitdinova X.S.	Sociocultural and diachronic characteristics of personal names in the Uzbek language	349
Amanov V.B.	Universal values as an object of linguocultural research in Spanish and Uzbek	358
PEDAGOGY		**378**
Kambarova D.I.	The methodology of developing oral speech competence of future foreign language teachers in a digital educational environment	379
Allayarov T.Ya.	Developing communicative competence of public health college students using the standardized patient method	389
Silanteva E.F.	Preliminary training for ESP teachers for effective integrated teaching	396
Omonova E.B., Musoyeva A.B.	Digital revision portfolios for developing English writing skills in Uzbek secondary schools	411
Paluanova Kh.D.	The relationship between pragmalinguistic analysis and linguodidactic design in preservice English teacher education	419
Adamboyeva N.Q.	Age-related development of phonological skills in children aged 7–10 and their role in reading competence	427
Alimardonov L.A.	Theoretical foundations and conceptual model of spiritual technologies in ensuring the information security of young people	435
Pazilova N.M., Abdulhakimova R.A.	Didactic potential and limitations of generative artificial intelligence in teaching Russian	443
Kadirova N.M., Tahirova Sh.Sh.	Stages of working with texts in Russian language classes at higher education institutions	450
Pulatova F.U.	Pragmadidactic features of teaching implicature and indirect speech acts in English language education	456
Sulaymonova M.A.	AI-Assisted Feedback in EFL Writing: Implications for Writing Accuracy and Learner Autonomy	464
Khodjieva Z.M.	Theoretical and Methodological Foundations and Practical Stages of Criterion-Referenced Assessment in Foreign Language Teaching at Higher Education Institutions	489
Musayeva F.M.	The role of specialized vocabulary in developing the lexical competence of oil and gas students	498

The relationship between pragmalinguistic analysis and linguodidactic design in preservice English teacher education

Paluanova Khalifa Daribaevna
x.paluanova@uzswlu.uz
Doctor of Philological Sciences (DSc), Professor,
Uzbekistan State World Languages University

Annotation *This article examines how pragmalinguistic analysis can inform linguodidactic task design in preservice English teacher education. The study compares theoretical accounts of linguistic pragmatics, communicative language teaching, and teachers' professional knowledge. It distinguishes the linguistic form of an utterance from its communicative intention and context-dependent interpretation. An instructional sequence is proposed in which prospective teachers identify contextual variables, infer speaker intentions, compare alternative responses, design a learning task, and assess its outcome against the communicative situation. Constructed examples of indirect refusal and mitigated disagreement demonstrate why teaching a single supposedly correct expression offers an insufficient basis for pragmatic instruction. These examples illustrate analytical procedures rather than report classroom observations or experimental data. The discussion emphasizes interlocutor relationships, interactional goals, and variation in English language use. The proposed sequence treats methodological decisions as an explicit part of teacher preparation instead of reducing pragmatics to a collection of fixed, decontextualized conversational formulas.*

Keywords *Pragmalinguistics, linguodidactics, preservice English teacher, pragmatic analysis, communicative context, instructional design*

Bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarini tayyorlashda pragmalingvistik tahlil va lingvodidaktik loyihalashning o‘zaro bog‘liqligi

Paluanova Xalifa Daribayevna
x.paluanova@uzswlu.uz
Filologiya fanlari doktori (DSc), Professor,
O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Annotatsiya *Maqolada bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarini tayyorlash jarayonida pragmalingvistik tahlil natijalaridan lingvodidaktik loyihalashda foydalanish masalasi o‘rganiladi. Tadqiqot pragmatika, kommunikativ til ta‘limi va o‘qituvchining kasbiy bilimiga doir ilmiy manbalarni qiyosiy tahlil qilishga asoslanadi. Til birliklarining lug‘aviy yoki grammatik tavsifi bilan ularning muayyan vaziyatdagi kommunikativ vazifasi o‘rtasidagi tafovut ko‘rsatiladi. Shu asosda kontekstni aniqlash, nutqiy niyatni talqin qilish, muqobil ifodalarni qiyoslash, o‘quv topshirig‘ini ishlab chiqish va javobni vaziyatga nisbatan baholashdan iborat didaktik ketma-ketlik taklif qilinadi. Mazkur ketma-ketlik bo‘lajak o‘qituvchining til hodisasini izohlashdan uni o‘rgatish usulini tanlashgacha bo‘lgan kasbiy qarorlarini tahlil qilishga xizmat qiladi. Bilvosita rad etish va fikrga ehtiyotkorona e‘tiroz bildirishga oid muallif tomonidan tuzilgan namunalar nazariy qoidalarni tushuntirish uchun qo‘llanadi. Ular haqiqiy kuzatuv natijasi sifatida talqin qilinmaydi. Natijalar pragmatik mazmunni darsga kiritishda yagona «to‘g‘ri» iborani yodlatish emas, balki sharoitga mos tanlovni asoslay olish*

muhimligini ko‘rsatadi. Taklif etilgan tartibning samaradorligini aniqlash uchun keyingi tadqiqotlarda tizimli auditoriya kuzatuvi va aniq mezonlarga asoslangan baholash o‘tkazish zarur.

Kalit so‘zlar *Pragmalingvistika, lingvodidaktika, bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchisi, pragmatik tahlil, nutqiy vaziyat, metodik loyihalash*

Взаимосвязь прагмалингвистического анализа и лингводидактического проектирования в подготовке будущих учителей английского языка

Палуанова Халифа Дарибаевна
x.paluanova@uzswlu.uz
Доктор филологических наук (DSc),
Профессор,
Узбекский государственный университет мировых языков

Аннотация *В статье рассматривается использование результатов прагмалингвистического анализа при проектировании учебного содержания для подготовки будущих учителей английского языка. Методологическую основу составляет сопоставительное изучение работ по лингвистической прагматике, коммуникативному обучению и профессиональному знанию преподавателя. Разграничиваются языковая форма высказывания, его коммуникативное намерение и условия интерпретации в конкретной ситуации. Предложена последовательность методических действий, включающая определение контекста, интерпретацию намерения говорящего, сопоставление речевых альтернатив, разработку учебного задания и оценивание ответа с учётом коммуникативных обстоятельств. На специально сконструированных примерах косвенного отказа и осторожного выражения несогласия показано, почему выбор одной нормативной формулы не может служить достаточной целью обучения прагматике. Примеры не рассматриваются как результаты наблюдения или эксперимента. Обосновывается необходимость учитывать социальные отношения участников, цели взаимодействия и возможную вариативность английского речевого поведения. Предлагаемая схема позволяет сделать предметом профессиональной подготовки не только знание прагматических явлений, но и обоснование преподавателем собственных методических решений. Для эмпирической проверки её эффективности необходимы наблюдение занятий и разработка прозрачных критериев оценивания с привлечением нескольких независимых экспертов.*

Ключевые слова *Прагмалингвистика, лингводидактика, будущий учитель английского языка, прагматический анализ, речевая ситуация, методическое проектирование*

Kirish

Chet tilini o‘rganayotgan kishi gapning grammatik qurilishini to‘g‘ri anglagan holda ham suhbatdoshining nima nazarda tutganini payqamay qolishi mumkin. Masalan, birgalikda bajarilayotgan ish haqida aytilgan That might be difficult this week gapi tashqi shakliga ko‘ra qiyinchilikni bildirishdir. Biroq avvalgi replika iltimos yoki taklif bo‘lsa, ayni javob ba’zan bevosita aytilmagan rad etish vazifasini bajaradi. O‘quvchi bunday ma’noga faqat so‘zlarni tarjima qilish orqali emas, balki suhbatning oldingi bosqichi, ishtirokchilar munosabati va keyingi harakatini hisobga olgan holda yetib boradi.

Ingliz tili ta’limida ana shu bog‘liqlikni tushuntirish muammosi o‘qituvchi tayyorlash tizimiga ham daxldordir. Bo‘lajak o‘qituvchi bilvosita nutqiy aktni aniqlashi mumkin, lekin o‘quvchilarga uni qaysi material orqali, qanday ketma-ketlikda va qaysi mezon bilan o‘rgatishni alohida hal etadi. Lingvistik ma’lumotning mavjudligi didaktik qarorning asoslanganligini o‘z-o‘zidan ta’minlamaydi. Shu bois til ishlatilishining pragmatik qonuniyatlari bilan o‘quv vazifasini loyihalash o‘rtasidagi aloqani izohlash dolzarb nazariy masaladir.

O‘zbek tilshunosligida nutqiy faoliyatning kontekstga bog‘liq tomonlari Sh. Safarov (2008) va M. Hakimov (2013) asarlarida yoritilgan. Ingliz tilini o‘qitishga oid xorijiy tadqiqotlarda esa pragmatik vositalarni maqsadli o‘rgatish, o‘qituvchi tanlovi va topshiriq tuzish masalalari ishlab chiqilgan (Rose & Kasper, 2001; Taguchi, 2015). X. Paluanova (2024) pragmalingvodidaktik yondashuvni til ta’limi bilan bog‘lab izohlagan; keyingi ishida lingvodidaktikani fanlararo soha sifatida ko‘rib chiqqan (Paluanova, 2025). Mazkur maqolada shu qarashlarni takrorlashdan ko‘ra, pragmalingvistik tahlil xulosasi qaysi didaktik amallar vositasida o‘quv topshirig‘iga aylanishi masalasi ajratib olinadi.

Tadqiqotning maqsadi bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarini tayyorlashda pragmalingvistik tahlil va lingvodidaktik loyihalashning o‘zaro bog‘lanish nuqtalarini aniqlash, ushbu bog‘lanish uchun izchil amallar tartibini taklif qilish hamda uning metodik imkoniyatlari bilan cheklanishlarini ko‘rsatishdan iborat. Asosiy savol shunday qo‘yiladi: nutqiy vaziyat haqidagi pragmatik bilim darsda tekshirish mumkin bo‘lgan o‘quv harakatiga qanday aylantiriladi?

Adabiyotlar tahlili

Nutqni til tizimining tayyor shakllaridan iborat hodisa sifatida ko‘rish muloqotdagi ma’no hosil bo‘lishini to‘liq tushuntirmaydi. J. Thomas (1983) madaniyatlararo muloqotdagi pragmatik muvaffaqiyatsizliklarni ko‘rib chiqar ekan, til vositalarining pragmatik kuchi bilan ijtimoiy me’yorlarga oid kutishlarni farqlaydi. Bu qarash dars mazmunini tanlashda ham ahamiyatlidir: muammoning sababi har safar so‘z yoki grammatika xatosi bo‘lavermaydi. Ba’zan suhbatdosh niyatini noto‘g‘ri anglash yoki vaziyat talabini boshqacha baholash tushunmovchilikka olib keladi.

Kommunikativ kompetensiya nazariyasida tilning qo‘llanish me’yorlariga e’tibor kuchayishi til o‘qitish maqsadlarini qayta ko‘rishga olib kelgan. M. Canale va M. Swain (1980) tasvirlagan tizimda muloqot lisoniy bilimning o‘zi bilan cheklanmaydi; uni ijtimoiy qo‘llanish va strategik faoliyat bilan birga tushunish zarur. Shunga qaramay, kommunikativ yondashuvga asoslangan mashg‘ulot ham har doim pragmatik talqinni o‘rgatmaydi. Masalan, o‘quvchi juftlikda suhbatlashishi mumkin, lekin suhbatdoshning ikkilanishi yoki mavzuni o‘zgartirishini qanday tushunganini hech kim muhokama qilmasligi ehtimol.

Sh. Safarovning (2008) pragmalingvistikaga oid ishlari nutqiy harakatni kontekstda o‘rganishga, ijtimoiy va etnopragmatik omillarni ajratishga imkon beradi. M. Hakimov (2013) lisoniy belgi va uning qo‘llanish sharoitlarini o‘zaro aloqada ko‘radi. Bu manbalar aynan ingliz tilini o‘qitish uchun maxsus metodik ko‘rsatma sifatida

yozilmagan. Ularning qimmati boshqa jihatda: bo‘lajak o‘qituvchi nutq namunalarini tahlil qilishda qanday savollarni qo‘yishi kerakligi uchun lingvistik zamin beradi. O‘quvchi nima dedi, kimga dedi, qanday maqsad bilan dedi, suhbatdosh buni qanday qabul qilishi mumkin kabi savollar shu asosda aniqlashadi.

K. Rose va G. Kasper tahriri ostidagi to‘plam (2001) ikkinchi til pragmatikasini sinf sharoitida o‘rganish mumkinligini va bunda maxsus ko‘rsatmalar, kuzatuv hamda baholash masalalarini birga hisobga olish lozimligini ko‘rsatadi. N. Taguchi (2015) olib borilgan intervensiya tadqiqotlarini umumlashtirib, pragmatika ta’limi samaradorligini birgina metod nomi bilan izohlash yetarli emasligini ochib beradi. O‘rganilayotgan pragmatik hodisa, topshiriq turi, o‘quvchilarning tayyorgarligi va o‘quv muhiti natijaga turlicha ta’sir etishi mumkin. Shunday qilib, ma’lum bir nutqiy formulani berishdan avval o‘qituvchi qaysi talqin va qaysi harakatni shakllantirmoqchi ekanini aniqlashi kerak.

N. Ishihara va A. Cohen (2022) til bilan madaniyatning tutashgan tomonlarini pragmatika ta’limiga olib kirib, autentik namuna to‘plash, darslikni moslashtirish va sinf ichidagi baholashni o‘qituvchining kundalik kasbiy vazifalari sifatida ko‘rib chiqadi. S. Walsh (2011) o‘qituvchi nutqi va sinfdagi o‘zaro ta’sirni ta’lim jarayonining tarkibiy qismi deb o‘rganadi. Bu yondashuvlardan kelib chiqadigan muhim xulosa shuki, pragmatik mazmun faqat darsning alohida mavzusi emas. Topshiriqni tushuntirish, fikrni aniqlashtirish va munozarani boshqarish usuli ham o‘quvchilarga til qanday qo‘llanishini namoyish etadi.

O‘qituvchi bilimining tabiati haqida L. Shulman (1986) ilgari surgan pedagogik mazmuniy bilim tushunchasi lingvistik tahlil bilan didaktik faoliyatning chegarasini ochishga yordam beradi. Muayyan mavzuni yaxshi bilish uni boshqa kishiga tushunarli qilib taqdim etishni hali anglatmaydi. K. Glaser va A. Martínez-Flor (2025) bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchisining pragmatik birlikni o‘rgatishga tayyorlanishi va ikki darsni o‘tkazish jarayonini o‘rganib, predmet bilimlari, kasbiy qarorlar hamda darsning haqiqiy sharoiti bir-biridan ajralmasligini ko‘rsatadi. Bu ish pragmatikani o‘qitish bo‘yicha maxsus tayyorgarlik zarurligini bevosita tasdiqlovchi empirik manbalardan biridir.

X. Paluanova (2024) pragmalingvodidaktik yondashuvga urg‘u bergan bo‘lsa, uning 2025-yildagi maqolasida lingvodidaktikaning fanlararo imkoniyatlari va o‘qituvchi tayyorgarligi tahlil qilingan. Mazkur tadqiqotning o‘ziga xos vazifasi aynan shu ikki yo‘nalish tutashgan joydagi didaktik o‘tishni operatsion jihatdan tavsiflashdir. Bunda pragmalingvodidaktika mustaqil fan sifatida allaqachon umumqabul qilingan, degan xulosa chiqarilmaydi; u pragmatik tahlildan ta’limiy loyihalashga o‘tishni tushuntirish uchun taklif etilayotgan integrativ tadqiqot nuqtayi nazari sifatida ishlatiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot nazariy-tahliliy xususiyatga ega. Manba sifatida pragmalingvistika, kommunikativ kompetensiya, til o‘qitish metodikasi va o‘qituvchining kasbiy bilimiga doir monografiyalar hamda ilmiy maqolalar olindi. Avval manbalardan nutqiy harakatni talqin qilish uchun zarur bo‘lgan omillar ajratildi. Keyin shu omillarning har biri o‘qituvchi tuzadigan dars maqsadi, topshiriq, ko‘rsatma va baholash talabi bilan qiyoslandi. Nihoyat, nazariy jihatdan asosli bog‘lanishlar bitta didaktik harakatlar ketma-ketligiga keltirildi.

Qiyosiy-konseptual tahlilda uchta birlik farqlanadi: nutqiy hodisa, o‘quv harakati va baholash belgisi. Birinchi birlik muloqotda sodir bo‘ladigan ma’no o‘zgarishini anglatadi. Ikkinchisi o‘quvchiga taklif etiladigan kuzatish, talqin qilish yoki nutq tuzish faoliyatidir. Uchinchisi o‘quvchi tanlovining sababini ko‘rsatadigan, o‘qituvchi kuzata oladigan belgidir. Ularning bir-biriga mos kelishi didaktik loyihalashdagi izchillikni tekshirish uchun qabul qilingan tahliliy mezon vazifasini bajaradi.

Metodik mexanizmni tushuntirish uchun ingliz tilidagi bilvosita rad etish va ehtiyotkorona norozilikka oid qisqa dialoglar tuzildi. Bu dialoglar muallif tomonidan qurilgan shartli misollardir. Ular og‘zaki nutq korpusidan olingan parchalar emas, ishtirokchilar bilan o‘tkazilgan eksperiment ham emas. Shu sababli ularga tayangan holda muayyan ifodaning chastotasi, o‘quvchilarning haqiqiy xatosi yoki taklif etilgan usulning samaradorligi to‘g‘risida statistik xulosa berilmaydi.

Tahlil va Natijalar

Pragmalingvistik tahlil natijasini o‘quv topshirig‘iga to‘g‘ridan to‘g‘ri ko‘chirish qiyin. Tahlil bir nutqiy hodisaning ma’nosi nima sababdan o‘zgarganini tushuntiradi; dars esa o‘quvchining shu farqni payqashiga imkon beradigan ishni tashkil etishi lozim. Masalan, bilvosita rad etish haqidagi nazariy izohni tinglash o‘quvchining dialogda rad javobini mustaqil tanib olishini kafolatlamaydi. Buning uchun unga avval vaziyat haqida yetarli axborot, so‘ng qiyoslash uchun muqobil javoblar va oxirida o‘z talqinini asoslash talabi kerak bo‘ladi.

Taklif etilayotgan o‘tish mexanizmi besh bosqichdan tashkil topadi. Dastlab vaziyatning muhim belgilari, jumladan ishtirokchilarning vazifasi, mavqeyi, suhbat maqsadi va undan oldingi replika belgilanadi. Keyin asosiy gapning grammatik shakli bilan uning vaziyatdagi ehtimoliy kommunikativ kuchi farqlanadi. Uchinchi bosqichda bir necha javobning ma’no, ohang va munosabatga ta’siri qiyoslanadi. To‘rtinchi bosqich ushbu tafovutlarni o‘quvchi bajaradigan topshiriqqa aylantirishdan iborat. Beshinchi bosqichda javob tayyor qolip bilan mos kelishi bilangina emas, vaziyatga tayangan izohining izchilligi bilan ham baholanadi.

Mazkur tartib qat’iy dars ssenariysi emas. Masalan, boshlang‘ich darajadagi guruhda o‘quvchidan uch xil ifodaning nozik munosabat farqlarini mustaqil tahlil qilish talab etilmaydi. U aniq tasvirlangan vaziyatda ikkita javobni qiyoslaydi. Yuqoriroq darajada esa ishtirokchilar o‘rtasidagi munosabat o‘zgartiriladi va bir ibora nima uchun boshqa talqinga ega bo‘lishi muhokama qilinadi. Muhimi, dars vazifasi tahlil qilinayotgan pragmatik hodisaning xususiyatidan kelib chiqishi kerak.

Tahlil bosqichi	O‘qituvchining savoli	O‘quv faoliyatidagi ifodasi
Kontekstni aniqlash	Gap kim tomonidan, kimga, qaysi vaziyatda aytilgan?	Dialog oldidagi shartni o‘qish yoki tinglash, ishtirokchilar munosabatini aniqlash.
Nutqiy niyatni talqin qilish	Gapning bevosita ma’nosi bilan nazarda tutilgan ma’no bir xilmi?	Bilvosita rad etish, ikkilanish yoki e’tirozni vaziyatdan kelib chiqib izohlash.
Muqobillarni qiyoslash	Javob o‘zgarsa, suhbat qanday davom etishi mumkin?	Ikki yoki uch muqobilni muloqot maqsadiga nisbatan taqqoslash.
Topshiriqni loyihalash	O‘quvchi nimani kuzatishi va nima ishlab chiqishi kerak?	Tanlash, davom ettirish, rolli suhbat yoki yozma izoh topshirig‘ini tuzish.
Javobni baholash	Tanlovning kontekstga mosligi qanday dalil bilan ko‘rinadi?	Sabab keltirish, suhbat izchilligini saqlash va muqobilni asoslashni baholash.

1-jadval. *Pragmalingvistik tahlil natijasini o‘quv topshirig‘iga aylantirish tartibi*

Jadval muallif tomonidan nazariy manbalarni qiyoslash asosida ishlab chiqilgan. U tekshirilgan eksperimental model emas, metodik loyihalashni tahlil qilish uchun mo‘ljallangan ishchi tartibdir.

Birinchi namunaviy vaziyatda ikki talaba kelgusi haftada birga taqdimot qilish imkoniyatini muhokama qiladi. A: Could you present with me on Monday? B: I've already promised to help another group that day. B javobi o'zining tuzilishida 'yo'q' so'zini saqlamaydi. Shunga qaramay, oldingi iltimos bilan birgalikda talqin etilsa, u taklif qilingan vaqtni qabul qila olmaslikka ishora qiladi. Agar o'qituvchi gapdagi vaqt ko'rsatkichlari va sabab bildiruvchi vositani faqat grammatik jihatdan tekshirsa, bilvosita rad etishning suhbatdagi vazifasi ko'zdan chetda qoladi.

Ushbu vaziyat asosida tuzilgan topshiriqning birinchi qismi 'B javobi nimani bildirishi mumkin?' savoliga javob topishni ko'zlaydi. Ikkinchi qismda B ning keyingi ikki ehtimoliy replikasi qiyoslanadi: 'Maybe Wednesday would work' va 'I don't have time for this at all'. O'quvchilar qaysi davom suhbatni hamkorlik ruhida saqlashini va nima uchun shunday o'ylashini asoslaydilar. Shu tariqa vazifa bitta iborani yodlashdan tashqari, so'zlovchining maqsadi va suhbatning keyingi yo'nalishini kuzatishga undaydi.

Biroq bu misolda ham birinchi javobni barcha sharoitlarda muloyim, ikkinchisini esa doimo qo'pol deb belgilab bo'lmaydi. Masalan, bir-birini yaxshi biladigan hamkasblar vaqtni tejash uchun bevosita rad javobini ma'qul ko'rishi mumkin. Demak, didaktik yechim o'quvchini qat'iy yorliqlarga o'rgatish emas, bahoni tegishli vaziyat belgilariga tayangan holda berishga yo'naltirishdir. Pragmatik tahlilning o'quv mazmuniga qo'shgan hissasi aynan shu o'zgaruvchanlikni ko'rsata olishida namoyon bo'ladi.

Ikkinchi vaziyat kichik loyiha ustidagi bahsga tegishli. A: We should send the final draft without any revisions. B: I see your point, but the conclusion might need another look. Bu yerda B gapining birinchi qismi suhbatdosh fikrini tan oladi, keyingi qismi esa taklifga ehtiyotkorona e'tiroz bildiradi. Ifodaning vazifasi faqat but va might birliklarining grammatik xususiyatlari bilan izohlanmaydi. Ular suhbatdagi kelishmovchilikni qanday ifodalashga xizmat qilayotgani va munozara davom etishiga qanday ta'sir qilishi muhim.

Bo'lajak o'qituvchiga shu material berilganda, undan dastlab gapning kommunikativ maqsadini tushuntirish, so'ng ikki xil dars varianti taklif qilish so'raladi. Birinchi variantda o'quvchilar faqat might bilan tuzilgan gaplarni topadi. Ikkinchisida ular qarama-qarshi fikr bildirishning bir necha usulini berilgan munosabatga moslab tanlaydi va qanday o'zgarish sodir bo'lganini izohlaydi. Ikkinchi variant pragmatik mazmunni yaxshiroq ochadi, chunki bunda lingvistik shakl muloqotdagi vazifasi bilan birga baholanadi.

Ta'limiy loyihalashdagi bunday qarorlar o'qituvchining bilimi bilan birga uning kuzatuvchanligiga ham bog'liq. S. Walsh (2011) ta'riflagan sinfdagi o'zaro ta'sir nuqtayi nazaridan o'qituvchi topshiriq bajarilayotgan paytda o'quvchining javobini tinglab, qaysi mazmun qiyin bo'layotganini aniqlashi zarur. Masalan, o'quvchilar javobni so'zma-so'z tarjima qilib, oldingi replika bilan bog'lamasa, qo'shimcha savol aynan shu aloqa tomon yo'naltiriladi. Agar ular fikr mazmunini to'g'ri ilg'agan bo'lsa-yu, munosabat darajasini noto'g'ri baholasa, ishtirokchilar o'rtasidagi masofa yoki rasmiylik sharti aniqlashtiriladi.

Taklif etilgan ketma-ketlikdagi har bir bosqich uchun kuzatiladigan natija turlicha bo'lishi kerak. Kontekst bilan ishlashda o'quvchi muhim shartlarni ajratadi; talqinda gapning kommunikativ kuchini izohlaydi; muqobillarni qiyoslashda tanlovini asoslaydi; faol nutqiy topshiriqda esa vaziyatga mos javob tuzadi. Shu belgilarni aniq ko'rsatmasdan, 'pragmatik kompetensiya rivojlandi' degan umumiy xulosani dars yakunidagi bitta mashq asosida chiqarish ilmiy jihatdan to'g'ri bo'lmaydi.

Mazkur mantiq o'qituvchining o'z tayyorgarligini tahlil qilishga ham tatbiq etiladi. Bo'lajak o'qituvchi biror mashqni tanlaganda uning nimani tekshirayotganini ayta olishi kerak: lug'at ma'nosinimi, grammatik shaklnimi, nutqiy niyatnimi yoki vaziyatga mos tanlovnimi? Bir topshiriq bir nechta natijani

qamrashi mumkin, lekin asosiy baholash belgisi oldindan ma'lum bo'lmasa, haqiqiy o'zlashtirish darajasi noaniq qoladi. O'qituvchining metodik mulohazasi shu farqlarni aniq ifodalaganida pragmatik tahlil bilan didaktik loyihalash orasidagi bog'lanish ko'rinadi.

Muhokama

Olingan konseptual natija tilshunoslik va til o'qitish metodikasi o'rtasida bir tomonlama bog'lanish yo'qligini ko'rsatadi. Pragmalingvistika o'qituvchiga nutqiy hodisaning sabablarini izohlash uchun tushunchalar beradi. Lingvodidaktik loyihalash esa shu izohning qaysi tomoni ma'lum yosh va til darajasidagi o'quvchi uchun zarurligini tanlaydi. Darsda kelib chiqqan qiyinchiliklar ham lingvistik tahlilga qaytishga majbur qiladi. Masalan, ikki javobning farqi o'quvchilar uchun sezilmasa, mavhum ta'rifni takrorlashdan ko'ra, dialogning oldingi replikasini, suhbatdoshlar munosabatini yoki intonatsiya haqidagi axborotni o'zgartirish o'rinliroq bo'lishi mumkin.

Bunday izoh so'zlashuv me'yorlarining madaniyatlararo xilma-xilligini cheklab qo'ymasligi kerak. J. Thomas (1983) ta'riflagan pragmatik muvaffaqiyatsizliklardan barcha inglizcha vaziyatlar uchun qat'iy bitta formula mavjud degan xulosa kelib chiqmaydi. N. Ishihara va A. Cohen (2022) ham til o'rganuvchilarning madaniy tanlovi va o'zini ifodalash huquqini inobatga oladigan o'qitishni muhokama qiladi. O'zbekiston sharoitida ta'lim olayotgan bo'lajak o'qituvchi ingliz tilidagi real qo'llanishni tushuntirish bilan birga, o'quvchini o'z fikrini asosli va ongli ravishda ifodalashga tayyorlashi zarur.

Taklif etilgan mexanizm Paluanova (2024, 2025) ko'rib chiqqan fanlararo pragmalingvodidaktik yondashuvni aynan metodik harakatlar darajasida aniqlashtirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, u pragmatik kompetensiya uchun tayyor komponentlar modeli emas. Komponentlar tuzilmasi kognitiv, talqin etish, nutq hosil qilish, metodik qaror va refleksiya kabi faoliyatlarni qamrashi mumkin, ammo ularning chegarasi, o'zaro aloqasi va o'lchovlari mustaqil tadqiqot vazifasidir. Ushbu maqolada faqat pragmatik bilimning dars mazmuniga aylanish yo'li nazariy jihatdan izohlandi.

Tadqiqotning cheklanishi uning nazariy xususiyati bilan belgilanadi. Tasvirlangan dialoglar tabiiy muloqotdan yozib olinmagan. Tavsiya etilgan topshiriqlar talabalarga berilib, baholar to'planmagan va mustaqil ekspert tekshiruvi o'tkazilmagan. Demak, hozircha ularni samaradorligi isbotlangan metodika deb emas, sinash mumkin bo'lgan didaktik ishlanma sifatida ko'rish kerak. Keyingi bosqichda mikroo'qitish jarayonining videoyozuvlari, talabalarning yozma asoslantirishlari va bir xil baholash mezoni bo'yicha berilgan ekspert xulosalari to'planishi mumkin.

Empirik sinovda faqat yakuniy javobning grammatik to'g'riligini o'lchash yetarli emas. Bo'lajak o'qituvchi qaysi kontekst belgilarini tanlagani, nutqiy niyatni qanday tushuntirgani, o'quvchiga nima sababdan shu mashqni bergani va baholashni nimaga tayagani alohida ko'rilishi zarur. K. Glaser va A. Martínez-Florning (2025) bo'lajak o'qituvchi bilan o'tkazgan tadqiqoti kasbiy tayyorgarlikdagi o'zgarishni darsni rejalash hamda amalga oshirish jarayonida o'rganish mumkinligini ko'rsatadi. Biroq ularning xulosalarini O'zbekiston talabalari uchun bevosita tasdiqlangan natija sifatida ko'chirish mumkin emas.

Xulosa

Pragmalingvistik tahlil va lingvodidaktik loyihalash turli savollarga javob beradi, biroq bo'lajak ingliz tili o'qituvchisini tayyorlashda ular bir-birini to'ldiradi. Birinchisi nutqiy shaklning vaziyat bilan qanday bog'langanini ochib beradi. Ikkinchisi esa shu bilimni o'quvchi bajaradigan, izohlaydigan va o'qituvchi baholay oladigan faoliyatga aylantiradi. Ularning tutashgan nuqtasi til hodisasini shunchaki ta'riflash emas, balki uning kommunikativ vazifasini o'rgatish uchun sharoit yaratishdir.

Tadqiqotda kontekstni aniqlash, nutqiy niyatni talqin qilish, ifoda muqobillarini

qiyoslash, topshiriqni loyihalash va javobni baholashdan iborat besh bosqichli ishchi ketma-ketlik taklif etildi. Bilvosita rad etish hamda ehtiyotkorona e'tiroz misollarida ushbu ketma-ketlikning mantiqiy qo'llanishi ko'rsatildi. Uning asosiy metodik talabi o'quvchi tanlovini qat'iy iboralar ro'yxati bilan emas, muloqot shartlari va dalillar orqali izohlashga o'rgatishdan iborat.

Kelgusida mazkur ketma-ketlikni bo'lajak o'qituvchilarning mikrodarslari doirasida sinash, vaziyatni talqin qilish sifati bilan topshiriq loyihasi o'rtasidagi bog'lanishni kuzatish va ekspertlararo baholashning barqarorligini tekshirish maqsadga muvofiq. Shundan keyingina taklif etilgan usulning kasbiy tayyorgarlikka ta'siri haqida dalillarga asoslangan xulosa chiqarish mumkin bo'ladi.

References:

1. Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics, 1*(1), 1–47. https://doi.org/10.1093/applin/I.1.1
2. Glaser, K., & Martínez-Flor, A. (2025). Tracing a pre-service primary English teacher's development in teaching L2 pragmatics: Knowledge, beliefs, and perceived challenges. *System, 131*, Article 103655. https://doi.org/10.1016/j.system.2025.103655
3. Hakimov, M. (2013). *O'zbek pragmalingvistikasi asoslari*. Akademnashr. https://book.iiau.uz/books/uzbek-pragmalingvistikasi-asoslari-14853
4. Ishihara, N., & Cohen, A. D. (2022). *Teaching and learning pragmatics: Where language and culture meet* (2nd ed.). Routledge. https://www.routledge.com/Teaching-and-Learning-Pragmatics-Where-Language-and-Culture-Meet/Ishihara-Cohen/p/book/9780367767068
5. Paluanova, K. (2024). Exploring pragmalinguodidactic approaches in language teaching. *Ta'lim, fan va innovatsiya, 2*, 507–509. https://esijournal.uz/wp-content/uploads/2024/07/Talim_fan_va_innovatsiya_2024-yil_2-son_compressed-1.pdf
6. Paluanova, K. (2025). Linguodidactics as an evolving science of language education. *The Lingua Spectrum, 11*(1), 164–170. https://lingvospektr.uz/index.php/lngsp/article/view/1157
7. Rose, K. R., & Kasper, G. (Eds.). (2001). *Pragmatics in language teaching*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9781139524797
8. Safarov, Sh. (2008). *Pragmalingvistika*. Ta'lim. https://akbt.terdpi.uz/uz/books/768
9. Shulman, L. S. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher, 15*(2), 4–14. https://doi.org/10.3102/0013189X015002004
10. Taguchi, N. (2015). Instructed pragmatics at a glance: Where instructional studies were, are, and should be going. *Language Teaching, 48*(1), 1–50. https://doi.org/10.1017/S0261444814000263
11. Thomas, J. (1983). Cross-cultural pragmatic failure. *Applied Linguistics, 4*(2), 91–112. https://doi.org/10.1093/applin/4.2.91
12. Walsh, S. (2011). *Exploring classroom discourse: Language in action*. Routledge. https://www.routledge.com/9780415570671